

Дилшод Эгамбердиев

Тошкент давлат юридик университети
"Фуқаролик процессуал ва иқтисодий
процессуал ҳуқуқ" кафедраси ўқитувчиси

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2019-6-6>

МАЪМУРИЙ СУДЛАРДА ВАКИЛ СИФАТИДА АДВОКАТНИНГ ИШТИРОКИ

Аннотация. Мазкур мақолада маъмурий суд ишларини юриетишда адвокат иштирокининг таҳлили баён қилинган. Унда маъмурий судларда адвокат иштироки, адвокатларга қўйилган талаблар ёритилган ҳамда асосли таклифлар илгари сурилган.

Калит сўзлар: маъмурий суд, адвокат, вакил, ихтиёрий (шартномавий) вакил, бюро, фирма.

Эгамбердиев Дилшод

Преподаватель кафедры "Гражданского
процессуального и экономического
процессуального право" Ташкентского
государственного юридического университета

УЧАСТИЕ АДВОКАТА В КАЧЕСТВЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЯ В АДМИНИСТРАТИВНЫХ СУДАХ

Аннотация. В этой статье описывается вклад адвоката в административный процесс. Он содержит участие адвокатов в административных судах, запросы адвокатов и существенные предложения.

Ключевые слова: административный суд, адвокат, добровольный (договорной) представитель, бюро, фирма.

Egamberdiyev Dilshod

Teacher of the Civil Procedure and
Economic Procedure Law Department
of the Tashkent State University of Law

PARTICIPATION OF ATTORNEY AS A REPRESENTATIVE IN ADMINISTRATIVE COURTS

Annotation. This article describes the contribution of a lawyer to the administrative process. It contains the participation of lawyers in administrative courts, lawyers inquiries and significant proposals.

Keywords: administrative court, lawyer, voluntary (contractual) representative, bureau, company.

For citation: Egamberdiyev Dilshod. PARTICIPATION OF ATTORNEY AS A REPRESENTATIVE IN ADMINISTRATIVE COURTS. Journal of Law Research. 2019, 6 vol., issue 1, pp. 35-40

Маъмурий низоларини ҳал қилишда судда шартномали (ихтиёрий) вакил сифатида иштирок этиши мумкин бўлган шахслар орасида қонун биринчи навбатда адвокатларни кўрсатади (Маъмурий суд ишларини юриштир тартиби тўғрисидаги Кодекснинг 60-моддаси). Фуқаролар ва ташкилотларга юридик ёрдам кўрсатиш асосий вазифаси бўлган ҳамда жамоат ташкилотининг аъзоси ҳисобланган адвокатлар ўз фаолиятини кўп қисмини судда низолари ҳал қилинаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга бағишлайди. Юқорида айтганимиздек, бундай ҳимоя уларни суд процессида вакил сифатида иштирок этиши билан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикасида Адвокатура тўғрисида 1996 йил 27 декабрдаги қонун[1]; Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 13 мартдаги қарори билан тасдиқланган адвокатлик бюрolari, ҳайъатлари, фирмаларини давлат рўйхатидан ўтказиш ҳамда Ўзбекистон Республикаси фуқароларига адвокатлик фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензияларини бериш тартиби тўғрисидаги Низом; Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ҳайъати ва Ўзбекистон адвокатлар уюшмаси бошқарувининг 1997 йил 14 мартдаги қўшма қарори билан тасдиқланган, Қорақалпоғистон Республикаси Адлия вазирлиги, вилоятлар, Тошкент шаҳри ҳокимликлари адлия бошқармалари ҳузуридаги малака комиссиялари тўғрисидаги Низом ҳамда Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги ҳузуридаги Олий малака комиссияси тўғрисидаги Низом, Ўзбекистон Республикаси бошқа ҳуқуқий меъёрлари мустақил республикамизда инсон ҳуқуқларини янада ҳимояқилишга қаратилган ҳужжатлардир.

Ўзбекистон Республикасининг "Адвокатура тўғрисида"ги қонунда адвокатлик фаолиятининг асосий тамойиллари белгиланиши билан бирга адвокатларнинг мустақиллиги вадахлсизлигини таъминлаш кафолатлари ҳам назарда тутилган.

Олий юридик маълумотга эга бўлган, белгиланган тартибда малакаимтихонини топшириб, лицензия олган Ўзбекистон Республикаси фуқаросиадвокат бўлиши мумкин.

Адвокатлар адвокатура тўғрисидаги махсус қонунчилик асосидафаолият кўрсатувчи профессионал бирлашмани ташкил қиладилар. Адвокатурафаолиятини ва уни ташкил қилишни махсус қонунлар билан тартибга солиш, уни юқори профессионал ва ахлоқий даражасини сақлаш учун зарурдир. Судда маъмурий ишларини тўғри ҳал қилинишида адвокатларнинг иштироки катта аҳамиятга эгадир, шунинг учун адвокатлик фаолияти билан кимларшуғулланиши, уларнинг малакаси ва ахлоқий фазилатлари муҳим аҳамият касбэтади. Лекин "Адвокатура тўғрисида"ги қонунда юқоридаги талаблар ўзифодасини тўла топган дея олмаимиз. "Адвокатура тўғрисида"ги қонуннинг 3-моддасининг 2-қисмида белгиланган тартибда муомалага лаёқатсиз ёкимуомала лаёқати чекланган деб топилган шахслар, шунингдексудланганлигибекор қилинмаган ёки олиб ташланмаган шахсларнинг адвокатлик фаолияти билан шуғулланишига йўл қўйилмаслиги белгиланган[2].

Хорижийдавлатларнинг қонунчилигига назар солсак, бу қоида кенгроқ баёнэтилганлигини гувоҳи бўламиз. Масалан, Францияда 1971 йил 31 декабрда қабул қилинган қонуннинг 11-моддасига асосан ор-номус, кадр-қиммат ваахлоққа тўғри келмайдиган жиноий қилмишларни содир этган, маъмурий ёкиинтизомий жавобгарликка (ваколатлардан маҳрум қилиш, эгаллаб турганлавозимидан озод

қилиш ёки четлатишга) асос бўлувчи хатти-ҳаракатларнисодир этган, шунингдек, ўтмишда банкротликка учраган шахсларга адвокатликфаолияти билан шуғулланишга йўл қўйилмайди.

Жиноий жавобгарликкатортилган шахслар адвокатлик фаолиятини олиб боришга маънан нолойиқбўлиб қоладилар, шунинг учун жиноий иш бўйича судланган шахсларгаадвокатлик фаолияти билан шуғулланишга йўл қўйилмайди. Шунингдекадвокатлик фаолиятини олиб боришга ўзининг ноҳўя хатти-ҳаракатлари биланадвокатура обрўсига доғ тушираётган шахслар ҳам ҳақли эмас[3].

АҚШнинг қонунчилигида адвокатлик фаолияти билан шуғулланиш учунимтиҳон топшираётган номзод жиноий жавобгарликка тортилмаган ва ахлоқанпок инсон бўлиши кераклиги кўрсатилган[4].

Адвокатнинг хулқ-атвори - қонунчилик, одил судлов ва адвокатура ҳақидаги умумий тасаввурни вужудга келтиришини инобатга олган ҳолда, шунингдек, хорижий давлатлар қонунчилигидан келиб чикиб,

"Адвокатура тўғрисида"ги қонуннинг 3-моддасини 3-қисмига қўйидаги қўшимчаларни киритиш мақсадга мувофиқ бўлади деб ўйлаймиз:

"Қадр-қиммат ва ахлоққа тўғри келмайдиган хатти-ҳаракатларни содир этган, ўзининг ноҳўя хатти-ҳаракатлари билан адвокатура обрўсига доғ тушираётган шахслар адвокатурага қабул қилинмайдилар. Маъмурий ёки интизомий жавобгарликка асос бўлувчи хатти-ҳаракатларни содир этган (ваколатларидан маҳрум қилинган, лавозимидан бўшатишган ёхуд ундан четлатилган) шахсларни адвокатлик фаолияти билан шуғулланишга йўл қўйилмайди".

Таклиф қилинаётган қўшимчаларни киритиш ўзининг ижобий натижаларини беради деган фикрдаммиз, чунки барча ҳолларда профессионал бурчни бажаришнинг муҳим кафолати бўлиб адвокатнинг ор-номуси, виждони, обрўси каби ахлоқий омиллари хизмат қилади.

Адвокатни маъмурий ишлари бўйича иштирок этиши кўрилаётган ишнинг ўзига хос хусусиятлари, объектив хусусиятларига боғлиқва бу ишни юритиш учун махсус шартлар бўлиши керак:

биринчидан, низоли ҳуқуқий манфаат бевосита ёки аналогия бўйича қонунни қўллаш йўли билан моддий ҳуқуқ нормаларида ўз ифодасини топиши;

иккинчидан, бу манфаатни ҳимоя қилиш ва асослаш учун мазкур низоли ҳуқуқий муносабатни тасдиқловчи зарур далиллар тақдим этилиши;

учинчидан, талаб муддатига амал қилиши;

тўртинчидан, исботлаш воситаларига йўл қўйилиши[5].

Маъмурий ишлари бўйича адвокат ёллаш тартибининг жиноий ишлар бўйича ҳимоячи (адвокат) ёллаш тартибидан фарқи шундаки, фуқаро жиноий ишлар бўйича ўзининг манфаатларини дастлабки тергов ёки судда ҳимоя қилиши учун шахсан ўзи адвокат ёллаши лозим. Лекин агар у қамоққа олинган бўлса ёки маълум сабабларга кўра адвокат олиш учун адвокатурага келиш имконияти бўлмаса, унинг номидан қариндошлари ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш ҳақида шартнома тузиб, ҳимоячи олиши мумкин. Маъмурий ишлари бўйича эса мижознинг шахсан ўзи адвокатурага келиб, вакилликни амалга ошириш ҳақидаги шартномани имзолаши лозим.

Адвокатнинг вакиллик ваколатлари манфаатдор шахс (фуқаро ёки ташкилот) билан адвокат ўртасида топшириқ шартномаси тузилган пайтдавужудга келади. Унга асосан бир тараф (вакил) иккинчи тарафнинг (ишонч билдирувчининг) номидан маълум юридик ҳаракатларни бажариш мажбуриятини олади. Бу эса,

---

адвокатни жиноят ва маъмурий ишлардаги ҳуқуқий ҳолатидаги фарқини кўрсатиб беради: агар адвокатнинг ишлардаги асосий вазифаси мижоз номидан вакиллик қилиш бўлса, жиноятпроцессада адвокат судланувчининг ҳимоячиси сифатида иштирок этади.

Маълумки, ишонч билдирувчи процессда шахсан қатнашишидан қатъиназар адвокатнинг процессуал фаолияти унинг учун бевосита тегишли ҳуқуқ вамажбуриятларни вужудга келтиради.

Юқорида айтганимиздек, адвокат билан мижоз ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи ҳужжат шартнома ҳисобланади. Мазкур шартнома ҳуқуқий маслаҳатхона мудирини ва мижоз томонидан имзоланади ваунда мижозга ҳуқуқий ёрдам кўрсатадиган адвокат аниқ белгиланади. Лекин, адвокат томонидан амалга ошириладиган вакилликни вужудга келиши учунфуқаро ва маслаҳатхона томонидан тузилган топшириқ шартномасини тузилганлик факти етарли эмас. Судда ишни олиб бориш учун ҳуқуқий маслаҳатхона мудирини томонидан ордер берилиши керак.

Адвокат тараф томонидан ихтиёрий танланади ваунга берилган ваколатлар доирасида иш юритади. Адвокат вакил сифатидапроцессда иштирок этар экан, тарафга тегишли бўлган барча процессуалҳуқуқлардан фойдаланади. Бинобарин, судда адвокатнинг ваколатлари ишончбилдирувчи ваколатларининг ҳажми ва ишонч билдирувчининг вакилга қандай ваколатларни берганлиги билан изоҳланиб, мазмунига кўра, бу ўриндавакилнинг ваколатлари умумий ва махсус ҳуқуқларга бўлинади.

Адвокатнинг умумий ҳуқуқларига Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодекснинг 39-моддасида қайд этилган ҳуқуқлар, жумладан, иш материаллари билантанишиш, улардан кўчирмалар олиш, нусхалар кўчириш, рад этиш тўғрисидаарз қилиш, далиллар тақдим этиш, арз қилиш, илтимосномалар тақдим этиш, судга оғзаки ва ёзма тушунтиришлар бериш, ишни судда кўриш давомида тугиладиган ҳамма масалалар бўйича ўзларининг вазларини баён қилиш ва бошқа ҳуқуқлар киради.

Россиялик олим В.Калитвиннинг фикрича, адвокат вакилликни иш бўйича танлаган йўли (ҳуқуқий позиция) мавжуд бўлгандагина амалга ошириши кераклиги ҳақида сўз боради [6]. Вакилнинг иш бўйича танлаган йўли (ҳуқуқий позиция) шартнома тузишга асос бўлувчи шартларнинг йиғиндиси ҳисобланади. Иш бўйича танлаган йўл (ҳуқуқий позиция) иккита асосий қисмдан иборат, яъни талабларнинг қонунийлиги ва уларни исботлаш мумкинлиги.

Адвокатнинг фаолиятидаги қонунийлик тамойилига риоя қилинишиунинг фаолиятининг қандай шаклларда намоён бўлишидан қатъи назар,фаолиятидаги тартиб ва қоидаларини белгилаб берувчи қонун нормаларига сўзсиз риоя қилиши кераклигини англатади.

Адвокатнинг фуқаролар ва ташкилотлар манфаатлари, ҳамда фақат қонуний талабларни ҳимоя қилиш мажбурияти ахлоқий тамойиллар, шунингдек тўғридан-тўғри қонун кўрсатмаларидан келиб чиқади. Талабларнинг (этирозларнинг) қонунийлигини адвокат низонинг ҳуқуқий табиати, унинг тааллуқлилиги, келиб чиққан муносабатларни ҳуқуқий нормалар билан тартибга солинишини инобатта олган ҳолда белгилайди.

Демак, адвокатнинг фуқарони ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишга топшириқни қабул қилиб олиш учун зарурий шарт бўлиб, унинг талабларининг

қонунийлиги ҳисобланади. Шунинг айтиб ўтиш керакки, аксарият ҳолларда талабларнинг қонунийлиги ҳақидаги якуний хулосага судда ишни кўрилиши жараёнида далилларни ҳар томонлама текшириш ва уларни баҳолаш натижасида келиш мумкин.

Қонуний талабларни тасдиқловчи далилларни мавжудлиги иш бўйича танлаган йўлининг (ҳуқуқий позиция) зарурий иккинчи элементи ҳисобланади. Адвокатнинг асосий вазифаси - низонинг ҳуқуқий табиатини, унинг тааллуқлилиги, судловлилиги, келиб чиққан муносабатларнинг ҳуқуқий нормалар билан тартибга солинишини инobatга олган ҳолда, талабларнинг қонунийлигини белгилаш ҳисобланади.

Аниқ бир иш бўйича топшириқ қабул қилиб олишда адвокат исботлаш мажбурияти тўғрисидаги қонун талабини инobatга олиши керак.

Аризачининг вакили сифатида адвокат аризанинг мазмуни ва асосини ташкил қилувчи ҳолатларни исботлаши лозим. Жавобгарнинг манфаатларини ҳимоя қилишда адвокат аризага қарши билдирилган эътирозларга асос бўлган ҳолатларни исботлайди. Тарафлар исботлаши керак бўлган ҳолатлар йиғиндиси низоли ҳуқуқий муносабат мазмуни ва характериға боғлиқ.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, адвокат билан мижоз шартнома тузиши учун адвокатнинг вакилликни иш бўйича танлаган йўли (ҳуқуқий позицияси) мавжуд бўлиши керак.

Лекин баъзи муаллифлар адвокат ҳар қандай иш бўйича вакиллик қилишга топшириқ олиши мумкин, чунки у мижоз талабларнинг қонунийлигини баҳолашда эксперт ҳисобланмайди деган фикрларни билдирадилар [7].

Бундан ташқари, адвокатлар касб этикаси қоидаларида кўрсатилишича ишонч билдирувчининг талаблари қонун билан кўриқланмайдиган бўлса, адвокат маъмурий ишлари бўйича топшириқни қабул қилишга ҳақли эмас. Ҳуқуқий муносабатлар характерини ва бундай топшириқни бажариш учун ҳуқуқий асосларни мавжудлигини аниқлаб, адвокат мижозга иш бўйича зарур бўлган далиллар ва ишни судда кўрилишидаги истиқболлари ҳақида ўз фикрини маълум қилиши керак.

Адвокат куйидаги ҳолларда маъмурий ишини олиб боришга топшириқ олмаслиги керак:

- ишонч билдирувчининг эътирозларини ёки талабларини асослаш учун зарур бўлган фактларни мавжуд эмаслиги аниқланса;

- талаб ёки эътирозларнинг асосини мазкур ҳуқуқий муносабатлар учун қонунда йўл қўйилган далиллар билан тасдиқлаш мумкин бўлмаганда;

- адвокатнинг иш бўйича танлаган йўли (ҳуқуқий позиция) мижознинг иш бўйича танлаган йўли (ҳуқуқий позиция)га зид келса;

- иш бўйича бошқа тарафнинг қариндоши бўлса.

Топшириқни бажаришнинг имконияти йўқлиги тўғрисидаги хулосага келган адвокат бу ҳақда мижозни олдин огоҳ қилиши шарт, чунки уни бошқа адвокатга мурожаат қилишга имконияти бўлиши керак [8].

Ўзбекистон Республикасининг "Адвокатура тўғрисида"ги қонуни

7-моддасининг 2-қисмида кўрсатилишича муайян иш бўйича юридик ёрдам кўрсатаётган ёки аввал юридик ёрдам кўрсатган шахсларнинг манфаатлари ишни олиб боришни сўраб мурожаат этган шахснинг манфаатларига зид келган ёхуд адвокат бевосита ёки билвосита шу ишдан шахсан манфаатдор бўлган ва бу ҳол

унга ўз ишини топширган шахснинг манфаатларига зид келадиган ҳолларда юридик ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги топшириқни қабул қилишга ҳақли эмас[9].

Лекин юқоридега қоидалар Маъмурий суд ишларини юришти тартиби тўғрисидаги кодексда ўз ақсини топмаган. Шунинг учун МСИЮТҚда маъмурий ишлари бўйича вакилликни рад қилиш ҳолатлари рўйхатини норматив тартибда мустаҳкамлаб қўйиш керак, деб ўйлаймиз. Бундан ташқари, вакилликни амалга оширишни рад қилиш ёки уни давом эттиришни фақатгина юридик маслаҳатхона мудирининг розилиги билан йўл қўйилишини белгилаш лозим.

Иқтибослар/Сноски/References

---

1. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. 1997 йил, 2-сон, 54-62-бетлар. (Bulletin of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan. 1997, Issue 2, pages 54-62.)
2. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 й., 2-сон, 48-модда; 2001 й., 1-2-сон, 23-модда; 2003 й., 5-сон, 67-модда; 2004 й., 1-2-сон, 18-модда; Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й., 37-38-сон, 280-модда; 2008 й., 52-сон, 514-модда; 2009 й., 39-сон, 423-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/497/2044-сон; 16.01.2019 й., 03/19/516/2484-сон (Bulletin of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, 1997, № 2, Article 48; 2001, No. 1-2, Article 23; 2003, No 5, Article 67; 2004, No. 1-2, Article 18; Collection of the legislation of the Republic of Uzbekistan, 2005, No. 37-38, Art. 280; 2008, No. 52, Article 514; 2009, No. 39, Article 423; National database of legislation information, 12.10.2018, No. 03/18/497/2044; 16.01.2019 y., 03/19/516/2484)
3. И.С.Власов, В.З.Плюнов, Организация адвокатуры в зарубежных страна, -М.: 1989. с. 56.(I. S. Vlasov, V. Z. Pluyanov, the Organization of the legal profession in a foreign country, -M.: 1989. p. 56.)
4. Б.Саломов. Адвокатжурнали №3 (6) 2003й.12-б. (B.Salomov. Advocate Magazine №3 (6) 2003. p.12.)
5. Г. Любарская, Правоваяпозицияадвокататпогражданскомуделу, Советскаяюстиция,1970 г.,№10, -С.10.(G.Lyubarskaya, Legal position advocate in a civil case, Soviet justice,1970, №10, -p. 10.)
6. В.В.Калитвин, Адвокат в гражданском судопроизводстве, - Воронеж. 1989г., -С.10. (V. V. Kalitvin, Lawyer in civil proceedings,- Voronezh. 1989, -p. 10.)
7. Ф.В. Ковин. Институт процессуального представительства в свете Конституции. В сб: ПроблемыГражданского процессуального права в свете Конституции. Свердловск. Свердловский юридический институт.1980. С.53-59. (F. V. Kovin. Institution of procedural representation in the light of the Constitution. In the SB: Problems of Civil procedural law in the light of the Constitution. Sverdlovsk. SverdlovsklawInstitute.1980. p. 53-59.)
8. Юридическая клиника: Сб. материалов по организации новых форм и методов оказания юридическхуслуг населению. Бишкек. 2001г. С.116. Правилаадвокатскойэтики. МеждународныйСоюз (Содружество)адвокатов. (Legal clinic: Sat. materials on the organization of new forms and methods of providing legal services to the population. Bishkek. 2001. P. 116. Rules of lawyer ethics. International Union (Commonwealth) of advocates)
9. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 й., 2-сон, 48-модда; 2001 й., 1-2-сон, 23-модда; 2003 й., 5-сон, 67-модда; 2004 й., 1-2-сон, 18-модда; Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами, 2005 й., 37-38-сон, 280-модда; 2008 й., 52-сон, 514-модда; 2009 й., 39-сон, 423-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 12.10.2018 й., 03/18/497/2044-сон; 16.01.2019 й., 03/19/516/2484-сон ((Bulletin of the Oliy Majlisof the Republic of Uzbekistan, 1997, № 2, Article 48; 2001, No. 1-2, Article23; 2003, No 5, Article 67; 2004, No. 1-2, Article 18; Collection of the legislation of the Republic of Uzbekistan, 2005, No. 37-38, Art. 280; 2008, No. 52, Article 514; 2009, No. 39, Article 423; National database of legislation information, 12.10.2018, No. 03/18/497/2044; 16.01.2019 y., 03/19/516/2484)